

Nietzsche talouden ja kuluttamisen ylivaltaa vastassa

■ PEKKA WAHLSTEDT

Aapo Riihimäki: *Nietzschen arvoitus – Mitä Nietzsche todella tarkoitti?* Minerva 2009.

Friedrich Nietzsche on kaikista filosofiista ehkä kauimpana tieteellisestä objektiivisuudesta ja yksiselitteisyydestä. Hänen ajattelunsa ja kielensä on runollista, metaforilla ja monimielisyyksillä leikittelevää, tarkoituksellisesti kärjistävää ja paradokseilla pelaavaa. Niinpä Nietzschestä on olemassa yhtä paljon to-

tuuksia kuin hänellä on tulkitsijotakin.

Tätä vasten Aapo Riihimäen kirjan otsikon lupaama Nietzschen arvoituksen ratkaiseminen tuntuu vähintäänkin liioittelulta. Haastavia tulkintoja Riihimäki toki esittää, eikä vähiten sen takia, että hän soveltaa Nietzschen ajatuksia nykyiseen talouden ja kuluttamisen palvontaan. Haastavaa tämä on siksikin, että Nietzsche ei juuri taloutta ja yhteiskuntaa pohtinut – tämän tehtävän hän jätti aikalaiselleen Karl Marxille – vaan oli enemmän kiinnostunut ihmissubjektin tahdon ja tunteiden maailmasta.

Riihimäki tarkasteleekin myös Marxia, ja usein hän näyttää unohtavan Nietzschen lähes tyystin. Aiheesta poikkeaminen ja sekavuus on Riihimäen teoksen heikoin puoli. Tuleekin mieleen, että teoksen otsikossa olisi pitänyt olla Nietzschen paikalla Marx.

Nietzschen asettaminen arvostelevaan talouden ja kuluttamisen ylivaltaa on hedelmällinen lähtökohta sikäli, että talouden voittokulku alkoi juuri 1800-luvulla, jolloin Nietzsche kirjojaan kirjoitti. Vaikka Nietzsche hyökkäsi kirkkoa ja tasapäistävästä kristillisestä laumamoraalia vastaan, hänen mielestään myös tasa-arvoa julistava demokratia ja etenkin sosialismi edustavat kristillisiä arvoja uudessa kuosissa. Demokratia ja kulutusyhteiskunta kulkevat käsi kädessä siinä mielessä, että molemmissa lauman tahto on etusijalla omia polkujaan kulkeviin yksilöihin nähden.

Riihimäki toteaaakin, että tänään kristillisen Jumalan paikan on ottanut Raha. Ihmiset kumartavat rahaa ja kilpailevat massatuotteiden omistamisesta. Ne yksilöt, jotka ei-

vät mene muiden mukana, leima-
taan häviäjiksi, ja häviäjän käsitettä
voisikin pitää vastineena kristilli-
selle syntisen käsitteelle. Riihimäen
mielestä kuluttamalla yritetään tor-
jua merkityksellisyden ja arvojen
kuolema, joka on seurausta Nietz-
schen julistamasta Jumalan kuole-
masta. Kuluttamiseen pakenemi-
nen edustaa Nietzschen arvostelee-
maa passiivista nihilismia tyyppi-
simmillään.

Nietzsche loi myös toisen nihi-
lismien muodon, jota hän itse katsoi
edustavansa puhtaimmillaan. Aktiivinen nihilisti kohtaa sankaril-
lisesti elämän tarkoituksettomuu-
den ja tyhjyyden ja paljastaa lau-
mamoraalin ontouden ja valheel-
lisuuden. Aktiivinen nihilisti pyrkii
jatkuvasti voittamaan itsensä ja ko-
hoamaan lauman yläpuolelle. Rii-
himäki toteaaakin, että nykyiseen
kulutusyhteiskuntaan sovellettu-
na tämä merkitsee irtisanoutumis-
ta kulutusyhteiskunnan arvoista ja
identiteetistä

Riihimäen mukaan Nietz-
sche pyrki vapauttamaan yhtääl-
tää kristinuskon torjuman seksua-
alisuuden ja toisaalta toimeentu-
lon taloudellisen hyödyn tavoitte-
lun kahleista. Kun tämä on tehty,
ollaan vapauduttu elämän traagi-
sesta perusristiriidasta, mikä mer-
kitsee historian loppua. Tämä on
nähdäkseni virheellinen väite. His-
torian lopusta ja ristiriitojen pake-
nemisesta Nietzsche syyttäisi juu-
ri mukavuudenhaluisia ja massaan
hukuttautuvia nykyihmisiä. Ne-
gaation luovaa voimaa hyödyntävä
Nietzsche rakasti ja etsi vastakoh-
taa ja vastusta. Yksilö vahvistuu, ja-
lostuu ja viisastuu juuri kärsimyksen
ja kamppailun myötä. Tämän
takia Nietzsche kutsui itseään traagi-
siksi filosofiksi.

Riihimäki unohtaa, että Nietz-
sche oli paljolti ristiriitoihin dia-
lektisen logiikkansa kytkevän G.
W. F. Hegelin sekä eritoten ristiri-
toja ja taistelua metaforin ja aforis-
mein ylistävän Herakleitoksen pe-
rillinen. Sekä Hegel että Heraklei-
tos julistivat, että elämä itsessään
on vastakohtien välistä liikettä ja
kamppailua. Jos vastakohtien väli-
nen jännite ja ristiriita voitettaisiin,
elämänvirta pysähtyisi ja loppuisi
siihen. Kaikki aidosti uusi ja rajo-
ja rikkova syntyy aina vastakohtien
välisestä törmäämisestä ja kitkasta.

Vastakohtien luoma tuho ja kär-
simys sekä tiivistyvät että kärjisi-
tyvät elämän ja kuoleman välises-
sä dialektiikassa. Traagisen filoso-
fian mukaan elämän myöntäminen
tarkoittaa samalla kuoleman myön-
tämistä, jonka aktiivinen nihilisti
toisin kuin passiivinen tiedostaa
ja hyväksyy. Tämän takia tavalliset
ihmiset pakenevat elämän perusris-
tiriitaa Jumalan tai nykyään kulutta-
misen suojamuurin taakse.

Elämä ja kuolema liittyvät myös
seksuaalisuuteen. Riihimäki haluaa
vapauttaa seksuaalisuuden, mut-
ta ei kunnolla kartoita, mitä Nietz-
sche tarkoitti seksuaalisuudella ja
sen vapauttamisella kristillisen mo-
raalin ikeestä. Voisihan joku väittää,
että ainakaan tässä suhteessa Nietz-
schellä ei tänään olisi aihetta krii-
tiikkiin. Kuitenkin Nietzschen mu-
kaan juuri seksuaalisuudessa elämä
ja kuolema juhlivat ja kietoutuvat
yhteen. Seksuaalisessa hurmoksessa
rajat vastakohtien välillä häviä-
vät ja ihminen menettää erillisen
egonsa. Nietzsche kutsui seksua-
lisuutta Dionysokseksi. Käsite tulee
antiikin viinin ja hurmoksen jumala
Dionysoksesta. Antiikissa vietettiin
Dionysos-juhlia, joissa raja-aidat
niin herrojen ja orjien kuin elämän

ja kuolemankin välillä katosivat.

Nietzschen käsitys seksuaali-
suudesta on hyvin erilainen kuin
nykyinen kulutukseen ja tava-
roihiin sidottu seksuaalisuus. Sii-
nä missä dionyysinen seksuaali-
suus murtaa muodon herruuden,
kaupallinen seksuaalisuus samas-
tuu muotoon: egoon, ulkonäköön
ja vaatteisiin. Kärkevimmillään
kauneusleikkauksissa, joissa ruu-
miin muoto, ei dionyysinen elä-
mänvoima, on kaikki kaikessa. Seksuaalisuuden samastamisella
muotoon pystytään torjumaan ja
unohtamaan aitoon dionyysiseen
seksuaalisuuteen liittyvä kauhis-
tuttava elämän ja kuoleman risti-
riita ja kohtaaminen.

Riihimäki arvostelee nykysek-
suaalisuutta lähinnä vain siitä, että
se on tuotu makuuhuoneiden pi-
meydestä mediajulkisuuden valo-
keilaan, ja siitä on tullut tehokas
tapa kasvattaa taloudellista pää-
omaa. Huomio seksuaalisuudesta
talouden riistana ja käyttövoimana
on lähempänä yhteiskunnan ja ta-
louden mekanismeja tarkasti ana-
lysoivaa Marxia ja hänen seuraajaa
kuin ihmisyksilön sisäisen
maailman syövereihin sukeltanut-
ta Nietzscheä.

Riihimäki ei onnistu avaamaan
Nietzschen arvoitusta ja kerto-
maan, mitä Nietzsche todella tar-
koitti. Mutta tuskin siihen pys-
tyy kukaan muukaan, eikä ole tar-
peenkaan. Monien ristiriitaisten
ajatusten ja naamioiden taakse pii-
loutunut filosofi ei pitänyt mitään
pahempaa kuin sitä, että hänes-
tä tehtäisiin totuuden omistava ja
massojen palvoma jumala.

**Kirjoittaja on vapaa kriitikko ja toi-
mittaja.**